

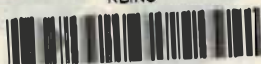
Boekjes van de Opvoedkundige Dienst

Koninklijk Belgisch Instituut voor
Natuurwetenschappen
S 2534
Het Jaard
DOOR
JEAN-MARIE LATOUR
Nederlandse bewerking
DOOR
EDGAR KESTELOOT
Uitgave Vermogen K.B.J.N. Brussel

boekje

4

RBINS



26206 26-20

S2534

Boekjes van de Opvoedkundige Dienst

BOEKJE N° 4

Het Paard

DOOR

JEAN-MARIE LATOUR

Leraar in de biologie aan het gemeentelijk Atheneum te Schaarbeek.
Medewerker aan de Opvoedkundige Dienst van het Koninklijk Belgisch Instituut
voor Natuurwetenschappen.

Nederlandse bewerking

DOOR

EDGAR KESTELOOT

Assistent aan het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen.



S 2534

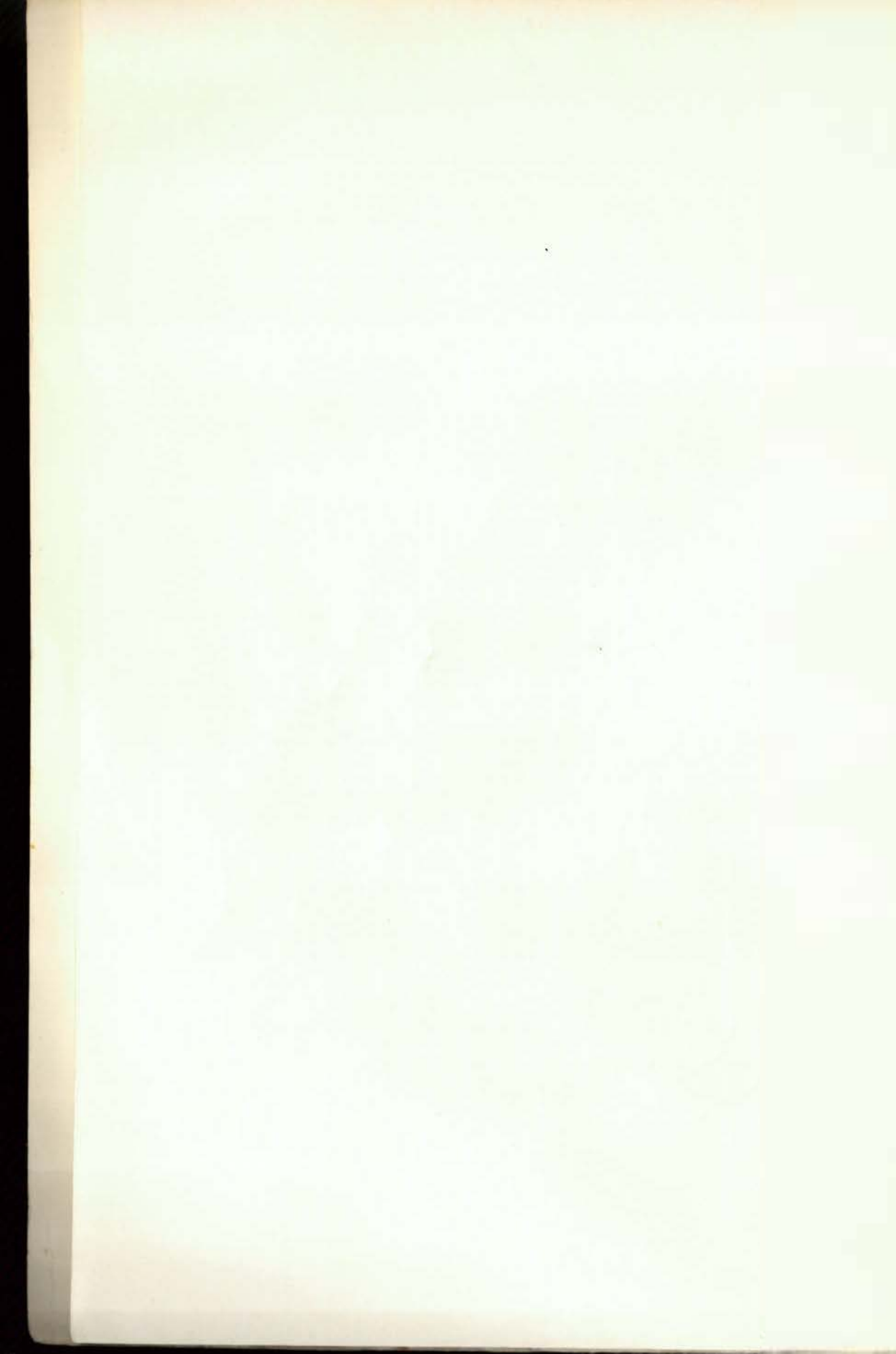


Uitgegeven door het Vermogen van het Koninklijk Belgisch Instituut
voor Natuurwetenschappen

VAUTIERSTRAAT, 31, BRUSSEL 4

1958

Alle rechten voorbehouden





Het Belgisch Paard



HET PAARD

(*Equus caballus* LINNÉ.)

LEZING

» Tegenwoordig zijn er tal van rassen van tamme paarden, denk bijv. maar
» eens aan de kleine Shetlandponies en de grote Belgische werkpaarden. Dui-
» zenden jaren geleden werden de getemde paarden nog niet als trekdier ge-
» bruikt. Het waren ossen, die toen de lasten sleepten en de ploeg trokken.
» Ook ezels en muilezels waren lastdieren ; het paard werd meestal uitsluitend
» gebruikt als rijdier om lichte karretjes voort te trekken. Toen in de Middel-
» eeuwen de ridderharnassen al maar zwaarder werden, moesten de paarden
» steeds groter en sterker wezen om het gewicht te kunnen torsen. Van die
» oude strijdrassen stammen de tegenwoordige zware werkpaarden af.

» Natuurlijk lopen die trekpaarden lang niet zo snel als hun lichter ge-
» bouwde broeders, die nodig waren voor de jacht en voor de wedrennen.
» Om in die behoefte te voorzien, fokte men de renpaarden en de moderne
» rijpaarden. Ook waren er paarden nodig, die tegelijk sterk en vlug waren,
» om de postkoetsen en de rijtuiggen te trekken en zo ontwikkelde zich het
» tuigpaard.

» Ik vertel je dit, omdat het doet zien, hoe de mens zijn huisdieren
» langzamerhand veranderen kan,
» totdat ze ten slotte geheel ver-
» schillen van de oorspronkelijke,
» wilde exemplaren. Denk eens aan
» de vele verschillende soorten run-
» deren. Sommige worden gefokt
» voor hun vlees, andere voor de
» melk. En toch stammen ze beide
» af van het wilde rund, dat noch
» goed vlees, noch goede melk le-
» verde.

» De mens weet deze ontwikke-
» ling in een bepaalde richting te
» leiden, door zeer zorgvuldig de
» dieren uit te zoeken, die in be-
» paalde opzichten boven hun broe-

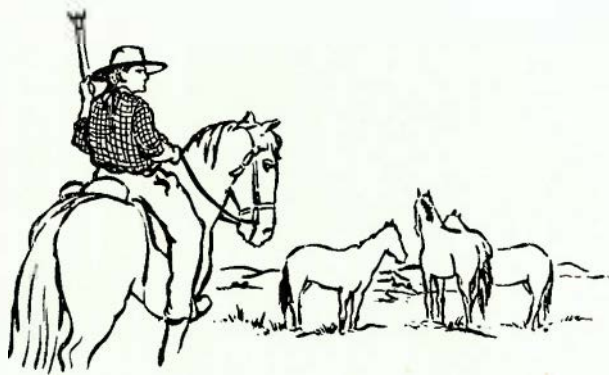


» ders en zusters uitmunten. Als er bijv. een sterk paard gefokt zal worden,
 » kiest hij de zwaarste uit de voorradige paarden uit en houdt die bij elkaar.
 » Uit de veulens, die geboren worden, kiest hij opnieuw de zwaarste uit om
 » op te fokken.. Uit hun veulens kiest hij weer de zwaarste, terwijl hij de
 » andere wegdoet. Zo zullen na verloop van tijd al zijn paarden zwaarder
 » zijn dan die, waarmee hij begonnen is. Wanneer nu veel mensen gedurende
 » lange jaren hetzelfde doen, zal ten slotte een zeer zwaar paardenras ont-
 » staan. Zo gaat het met de renpaarden, met de vette varkens, met de wollige
 » schapen, met het korthoornige vee, met de kippen- en duivenrassen.

» De mens brengt al deze wijzigingen tot stand ter wille van zich zelf. En
 » dat doet de vraag rijzen : komt de ontwikkeling bij de dieren in het wild
 » ook zo tot stand ? Het antwoord op deze vraag heeft, meer dan iets anders
 » in de zoölogische wereld, moeite en strijd en redetwist veroorzaakt. Meer
 » zal ik er hier maar niet van zeggen. »

Ontleend aan « De Dierenwereld in een Notedop », door E. G. HUEY,
 vertaald door W. M. BEUN en voor Nederland bewerkt door
 A. F. J. PORTIELJE.

Uitgave Hollandia-Drukkerij N. V., Baarn.



Een oud Paard spreekt U toe.

Beste vrienden.

Sta niet zo verwonderd op te kijken : hoorde U dan nooit een Paard spreken ? Hoe ongelooflijk dit U ook mag toeschijnen, hebben wij, Paarden, in tegenstelling met wat de meeste mensen menen, ook onze gedachten, onze vreugden en zorgen.

Laat mij toe mij voor te stellen !

De geleerde zoölogen of dierkundigen uit de gehele wereld zijn ten slotte overeengekomen ons een dubbele Latijnse benaming te geven. Aan deze ingewikkelde nomenklatuur ontsnapt geen enkel wezen, ook niet de mens. *Equus caballus* : zo luidt onze wetenschappelijke naam. *Equus* is Paard in het Latijn, terwijl *caballus* ten slotte hetzelfde betekent. Het is dit woordje *caballus* dat ontstaan gaf aan het Franse woord « cheval ».

Naar mijn meester mij vertelde, moet ik nu twintig jaar oud zijn, wat al een eerbiedwaardige ouderdom is voor een dier van mijn soort, maar ik bewijs toch nog flinke diensten op de hoeve waar ik werkzaam ben. Nog niet zo heel lang geleden hoorde ik de oudste zoon klagen over mij, terwijl hij herhaaldelijk en met nadruk over tractoren en dieselmotoren sprak. Hij heeft 's zondags ook de ruitersport vaarwel gezegd en nu trekt hij erop uit op een tuig met twee wielen, dat een hels lawaai maakt. In mijn gemeente ontmoet ik maar zelden meer Paarden, ze werden bijna alle door machines vervangen.

Ik behoor tot het Brabantse ras. Het is een specifiek Belgisch ras, want geen enkele van mijn rasgenoten heeft zich in de vreemde kunnen gewinnen.

Vermoedelijk stammen wij van het Ardeense Paard af, dat reeds door Julius Caesar gedurende zijn Gallische veldtocht opgemerkt werd om zijn buitengewoon uithoudingsvermogen. Later zouden er zich ook kruisingen voorgedaan hebben met het Arabische Paard dat hier gedurende de Kruistochten werd overgebracht. Ten slotte belandden mijn voorouders in de vruchtbare Leemstreek. Daar hebben zij zich aan de zware grond aangepast. Het Brabantse ras werd geboren. Gedurende zijn uitbreiding naar het westen vermengde het zich met het oude Vlaamse bloed, waardoor de gestalte en omvang nog toenam. Van het Ardeense ras behield ik nochtans de gedrongen vormen.

Tegenwoordig komen mijn rasgenoten in alle streken van het land voor. Vreemde bezoekers, die ons voor de eerste keer bewonderen, staan verbaasd

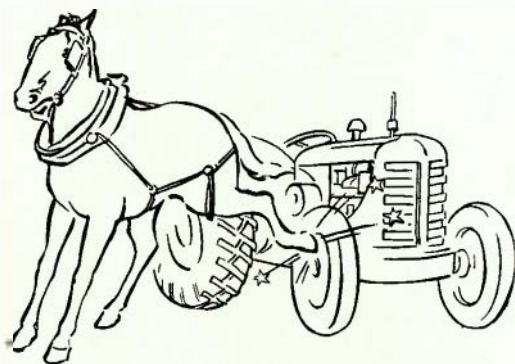
over de breedte van onze heupen en de enorme borstomtrek. Eigenaardig is het, dat wij alle zó sterk op elkaar gelijken alsof wij uit dezelfde oven kwamen !

Als ik de ouderdom van twee jaar bereikt had, leerde mijn meester mij hard werken : zware lasten moest ik slepen of diepe voren met de ploeg in de vruchtbare grond trekken. Toch moet ik bekennen dat ik steeds degelijk gevoed werd ; het schijnt zelfs dat wij veel meer eten dan de Paarden van naburige landen, maar vermits wij ook meer werk leveren, is ons gebruik toch zeer winstgevend.

Nu de eerste kennismaking achter de rug is, moet U mij nu zeer aandachtig bekijken. Tracht vooral mijn gedragingen te begrijpen. Ze verschillen volkomen van deze van een Kat of een Hond, die U natuurlijk beter kent.

Ik weet wel dat de technische vooruitgang mijn ondergang betekent ; de auto zal mijn plaats innemen. Weldra zult U geen Paarden meer de kar zien trekken. En toch heeft ons geslacht ontelbare diensten bewezen aan de mens. Ons bekijken, begrijpen, bewonderen zelfs, en bestuderen zal U ongetwijfeld veel genot verschaffen.

Bles.



Uitwendig onderzoek.

De Haren.

De haren zijn kort en vormen eigenlijk geen echte vacht. Men kan nochtans de lange, stijve pelsharen duidelijk onderscheiden van de wolharen die soepel en doorgaans dooreengestrengeld zijn. De pelsharen geven de kleur en beschermen het dier meteen tegen de regen en de wind, terwijl de wolharen, door hun eigenaardige structuur een luchtlaag gevangen houden die de huid afschermt en aldus het warmteverlies verhindert. Een haar leeft : het groeit, sterft en wordt ten slotte vervangen. Zijn wortel is door een haarvat met de bloedsomloop verbonden, waardoor het ook gevoed wordt. Het uitzicht is afhankelijk van de algemene lichaamsgesteldheid. Het is immers gekend dat een gezond Paard een glanzende pels bezit. 's Winters is de pels dichter. Twee



Fig. 1. — De harenbos op de helm van de kurassiers kon een sabelhouw tegenhouden. De manen van het Paard zouden aldus ook het dier tegen het bijten beschermen.

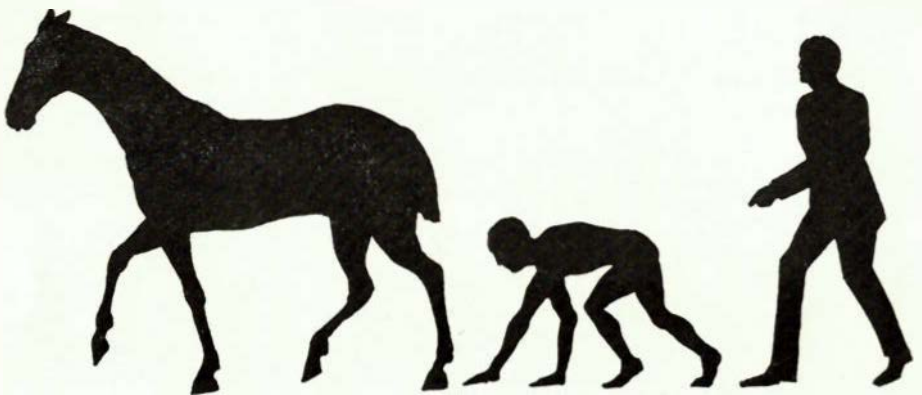
ruiperioden, één in de lente en één in de herfst laten het Paard toe een zomer- en een winterpak aan te trekken. De pels moet verzorgd en regelmatig met een

harde borstel, een roskam, geborsteld worden om de dode haren, stof en pelletjes die zich op de opperhuid vormen te verwijderen. Een stevige borsteling versnelt ook de bloedsomloop.

Men beweerde dat de lange paardeharen die vroeger de helm van de kurassiers versierden, een sabelhouw konden tegenhouden. Het is dus helemaal niet onmogelijk dat de manen van het Paard een gelijkaardige bescherming vormen en dus niet uitsluitend als een versiering moeten beschouwd worden. Hetzelfde geldt vermoedelijk voor de lange haren van de staart. Laat ons echter niet overdrijven : de natuur heeft het Paard niet van manen voorzien om een sabelhouw te kunnen afweren ! Maar vergeet niet dat de Hengsten, dit zijn de mannetjes, onder elkaar voor het leiderschap vechten en een woedend Paard kan pijnlijke beten toebrengen.

De huid is dik : het Paard is immers een dikhuidige. Het gehele huidoppervlak is gepigmenteerd, gekleurd dus, waardoor de huid als het ware een beschermende laag vormt tegen warmteverlies.

Spieren onder de huid gelegen laten krampachtige of trillende bewegingen toe, die aan de huidoppervlakte duidelijk zichtbaar zijn. Waarom ? Het Paard kan zich immers toch niet krabben of de vliegen met zijn poten verjagen !



(naar F. KAHN, *Ton corps et toi*, Bruxelles, 1939).

Inwendig onderzoek.

Het Geraamte.

Baden Powell, de stichter van de Scoutsbeweging, beweerde dat de staat van de schoenen de drager ervan kan verraden en dat er bij een grondig onderzoek tal van bijzonderheden over zijn levenswijze kunnen uit afgeleid worden. Het is een vrij zonderlinge methode, maar helemaal niet zo dwaas en ten slotte wel plezierig.

Zouden we die ook op de dieren niet kunnen toepassen? Vermits we het Paard bestuderen, dan beginnen we maar met zijn poten te bekijken en we zullen er trachten de gevolgtrekkingen uit te halen.

Zoals U weet, draagt het Paard hoeven : in feite zijn het zeer sterk ver-

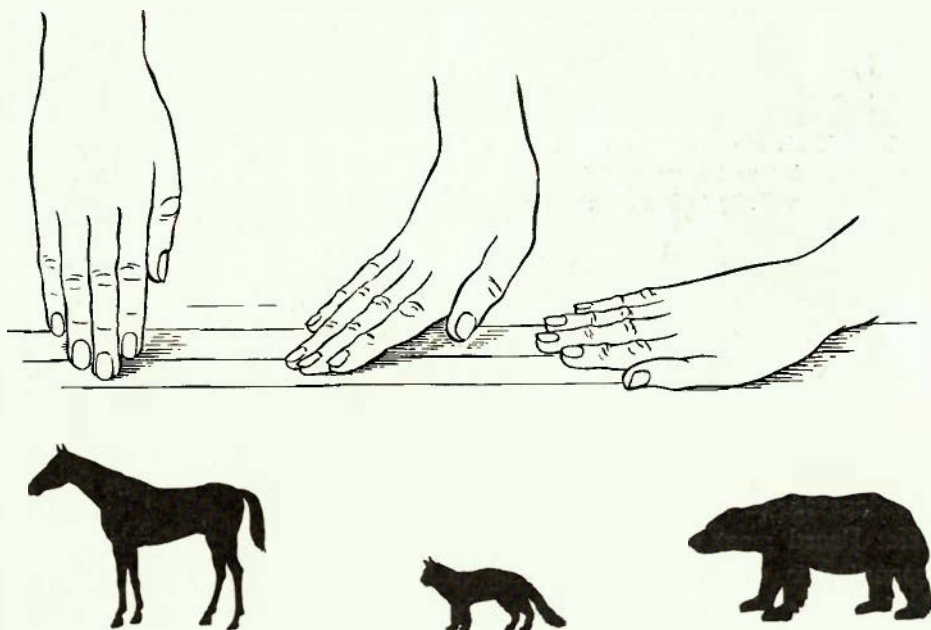


Fig. 2. — Legt U uw hand op de tafel volgens de aangeduide stand, dan krijgt U een beeld van de poothouding van een hoefdier (Paard), van een teenganger (Kat) en van een zoolganger (Beer).

vormde nagels. Stel U voor dat één van uw nagels begint op te zwellen en het gehele uiteinde van het laatste vingerkootje omvat, ook de onderzijde : dit geeft ongeveer een juist beeld van wat een hoof is.

De nagel en de hoof zijn uit dezelfde grondstof opgebouwd : hoornstof. Zij hebben ook immers beide dezelfde oorsprong.

Nu we dit vastgesteld hebben, zullen we een kleine proef doen.

Leg uw hand plat op de tafel en houd de arm vertikaal. Deze houding stemt overeen met deze van een zoolganger. De mens is ook een zoolganger vermits hij zijn voeten plat op de grond zet (fig. 3).

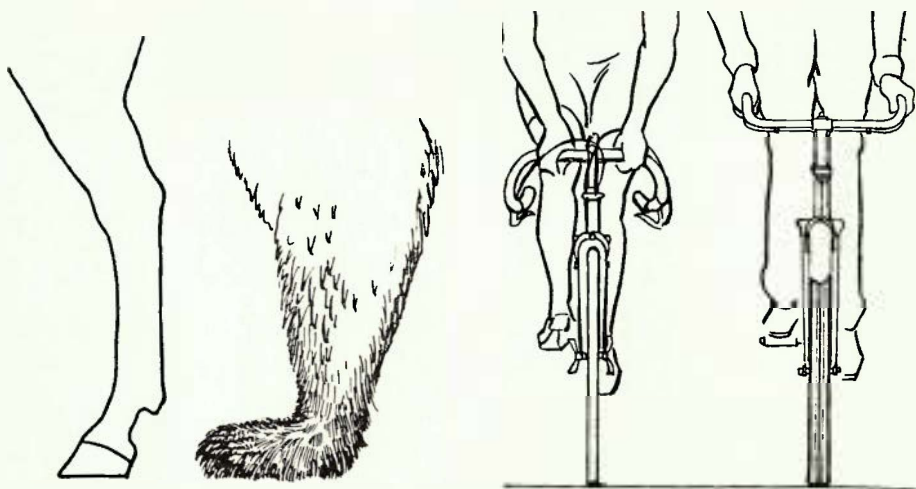


Fig. 3. — Zoals een koersfiets, rust het Paard op een tot het minimum herleid oppervlak, waardoor het veel grotere snelheden kan bereiken dan de Beer, bij voorbeeld, waarvan de voeten volledig in kontakt staan met de grond.

Hef nu langzaam de pols en de handpalm op. Ten slotte raken enkel nog de vingerkootjes de tafel. Het grootste deel van het gewicht rust op de derde vinger. De duim en de pink raken ternauwernood de tafel. Wanneer de hand volkomen vertikaal geplaatst wordt, raakt nog enkel de middenvinger de tafel. Deze laatste stand stemt overeen met deze van het Paard. Elke poot loopt dus uit op één vinger, de middelvinger. Maar in evenwicht blijven staan op de vinger- en teentoppen is een hele krachttoer en het is aan elkeen niet gegeven balletdanseres te worden (fig. 4) !

Het Paard moet dus speciale aanpassingen verwerven om zonder te veel inspanning in deze moeilijke houding te kunnen volharden. Daarom zijn de nagels vervormd tot hoeven, die dan ook een bredere basis verschaffen.

Hebt U nooit opgemerkt dat een koersfiets uiterst dunne banden heeft ? Het zijn slechts rubberen omhulsels en bandbreuken zijn dan ook geen zeldzaamheid. Ook de stabiliteit is gering. Wanneer de kampioenen vrijwillig deze risico's op zich nemen, dan is het omdat ze maar al te best weten dat wanneer

de kontaktoppervlakte met de grond verminderd wordt, er met dezelfde inspanning een veel grotere snelheid bereikt wordt. Dit eenvoudig, maar belangrijk principe, vinden we bij tal van dieren terug, ook bij het Paard, dat op



Fig. 4. — Het Paard kan zich in evenwicht op de toppen van de tenen houden omdat deze tot hoeven vervormd zijn. Voor de mens is het een ongewone en zeer lastige houding.

de teentoppen loopt, en aldus tot het uiterste de kontaktoppervlakte met de bodem vermindert.

Bestudeer het geraamte van de paardepoot en vergelijk dit met uw hand :

Mens.

8 beentjes in de handwortel die de beweging in alle richtingen toelaten (de beentjes glijden over elkaar als in een kogelgewricht).

5 middelhandsbeenderen.

3 kootjes,
een platte nagel beschermt het uiteinde en de bovenzijde van de vingers.

Paard.

7 beentjes in de handwortel; de beweging is slechts in één vlak mogelijk en naar achter.

3 middelhandsbeenderen,
(waarvan één sterk ontwikkeld, loopbeen, genoemd).

3 kootjes,
de hoef omgeeft volledig het laatste kootje en dient als steunvlak.

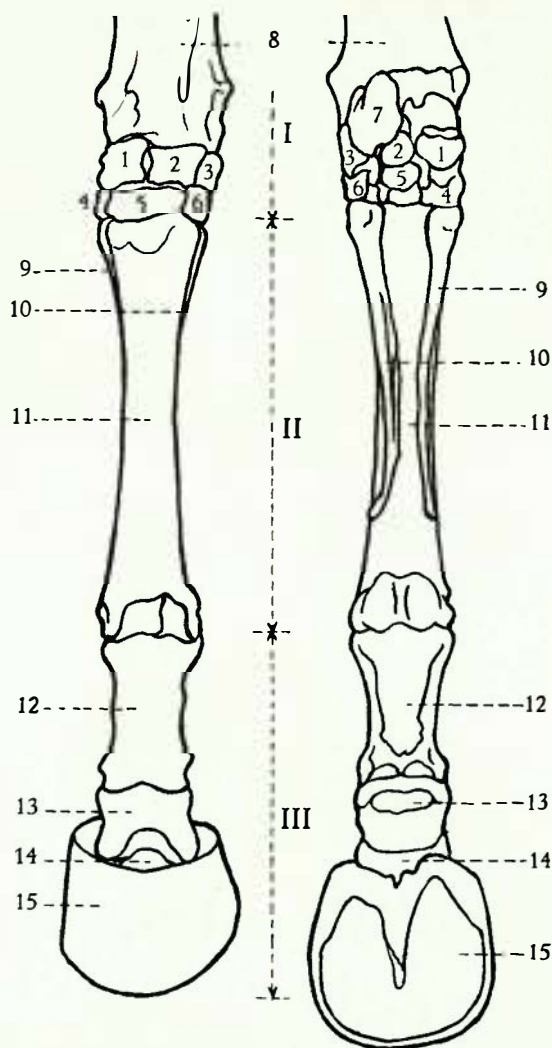


Fig. 5. — Hand van het Paard (Bovenzijde en Onderzijde).

- | | |
|--------------------------------|---|
| 8. - Spaakbeen. | II. — Middelhand. |
| I. — Handwortel. | 9. - Binnenste rudimentaire middelhandsbeen. |
| 1. - Schuitvormig beentje. | 10. - Buitenste rudimentaire middelhandsbeen. |
| 2. - Halvemaanbeentje. | 11. - Middelste middelhandsbeen. |
| 3. - Wigvormig beentje. | III. — Vinger. |
| 4. - Tweede handwortelbeentje. | 12. - Eerste kootje. |
| 5. - Hoofdvormig beentje. | 13. - Tweede kootje. |
| 6. - Erwtbeentje. | 14. - Derde kootje. |
| 7. - Eerste handwortelbeentje. | 15. - Hoef. |

(naar E. BOURDELLE, C. BRESSOU et L. MONTANE. — *Anatomie régionale des animaux domestiques*, Paris, 1937).

Langs weerszijden van het loopbeen bezit het Paard nog twee dunne, lange middelhandsbeenderen : de griffelbeentjes. Ze hebben geen bepaalde rol meer te vervullen en toch laat zich hun aanwezigheid verklaren. Zoals we straks nog zullen vernemen, hadden de verre voorouders van het Paard, die miljoenen jaren geleden leefden, drie tenen aan elke poot; fossielen, in Amerika ontdekt, zijn er een ontegensprekelijk bewijs van. Nu nog vertonen sommige Paarden twee bijkomende vingers die op een klein hoefje eindigen (1), maar het is toch een zeer zeldzaam verschijnsel. Deze vingers stemmen overeen met de wijsvinger en de ringvinger, die aan het verdwijnen zijn.

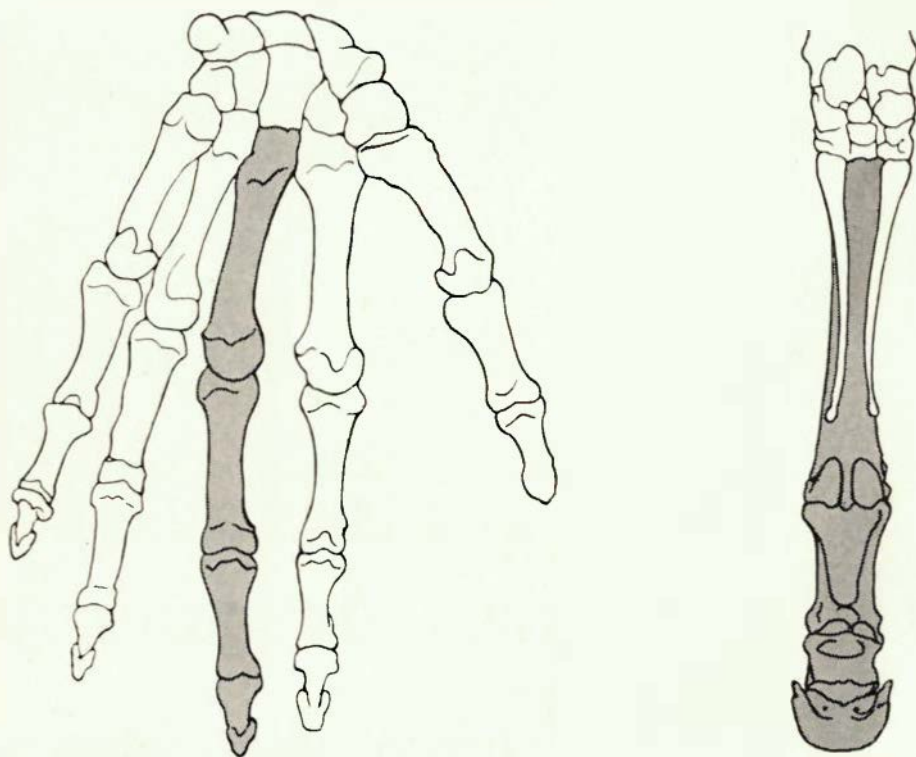


Fig. 6. — Vergelijking tussen de mensenhand en deze van het Paard (onderzijde). Hier bleef enkel de middelvinger (donker). Langs weerszijden van de middelvinger komen nog twee dunne beentjes voor (griffelbeentjes) als rudimenten van de wijsvinger en ringvinger.

(naar H. ROUVIÈRE. — *Anatomie humaine descriptive et topographique*, Paris, 1932, et E. BOURDELLE, C. BRESSOU et L. MONTANE. — *Anatomie régionale des animaux domestiques*, Paris, 1937).

Deze vorm van handen en voeten zoals we ze voor het Paard beschreven, heeft een verlenging van de ledematen voor gevolg, zodat het dier grotere sprongen kan maken. Het Paard kan zich bijgevolg snel verplaatsen met

(1) Dit was het geval voor Bucephalus, het beroemde Paard van Alexander de Grote.

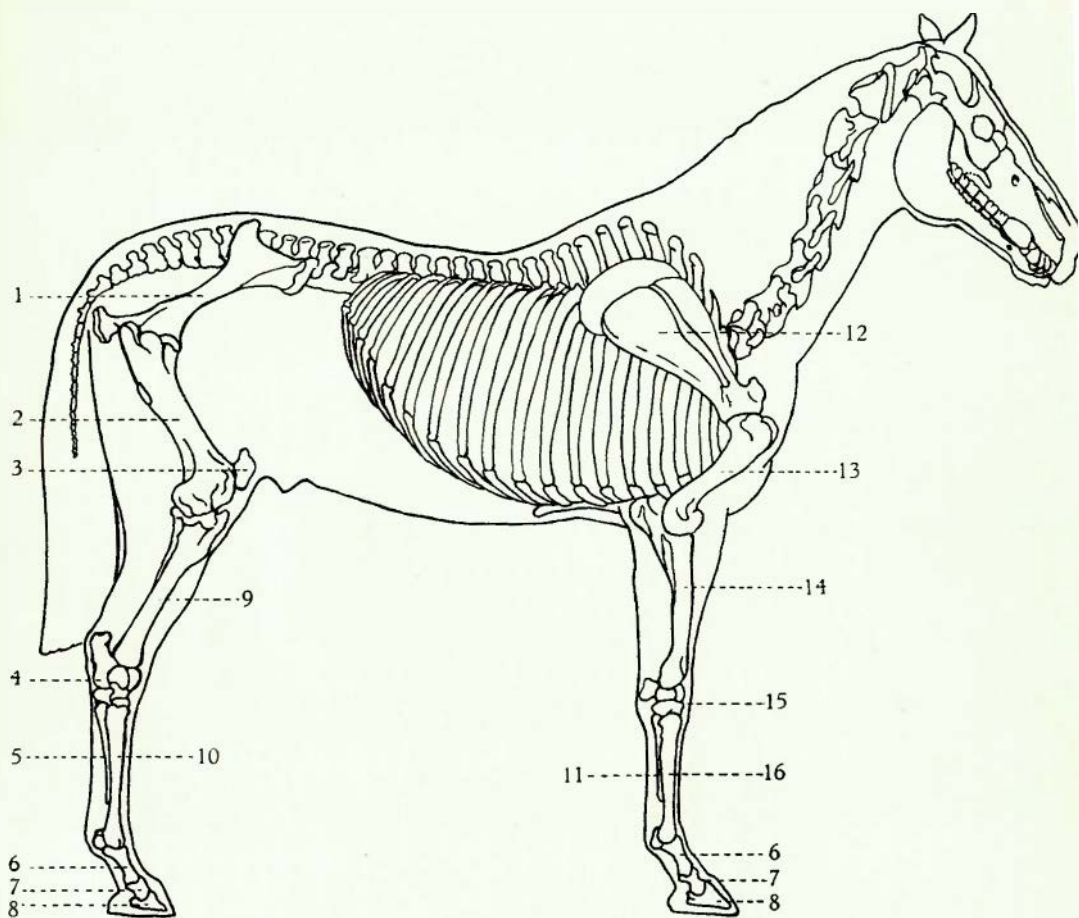


Fig. 7. — Geraamte van het Paard.

- | | |
|------------------------------------|-------------------------------------|
| 1. - Bekken. | 9. - Scheenbeen. |
| 2. - Dijbeen. | 10. - Middelste middelvoetsbeen. |
| 3. - Knieschijf. | 11. - Rudimentaire middelhandsbeen. |
| 4. - Voetwortelbeentjes. | 12. - Schouderblad. |
| 5. - Rudimentaire middelvoetsbeen. | 13. - Opperarmbeen. |
| 6. - Eerste kootje. | 14. - Spaakbeen. |
| 7. - Tweede kootje. | 15. - Handwortelbeentjes. |
| 8. - Derde kootje. | 16. - Middelste middelhandsbeen. |

(naar E. CUYER. — *Le Cheval, Anatomie, Extérieur, Allures*, Paris, 1910)

betrekkelijk trage bewegingen wat de vermoeienis vermindert. Bij dieren met korte poten moet de snelheid van de beweging, de traagheid, veroorzaakt door de verkorting der ledematen, opheffen.

Wegens de vlugge verplaatsingsmogelijkheden is het dus niet te verwonderen dat het voornaamste verdedigingsmiddel van het Paard de vlucht is. In wilde staat vertoont het ook neiging om zich met soortgenoten te verenigen; zoals alle hoefdragers getuigt het Paard van een uitgesproken kudde-instinkt.

In de schoudergordel d.i. het geheel van de beenderen die de voorste ledematen met de wervelzuil verbindt, ontbreekt langs weerszijden het sleutelbeen. Het schouderblad alleen is aanwezig. Het sleutelbeen heeft immers tot doel een stevig aanhechtingspunt te verlenen aan de armen waardoor bewegingen in alle richtingen kunnen uitgevoerd worden. Deze aanpassing is nutteloos geworden bij het Paard: de sleutelbeenderen zijn derhalve verdwenen.

Wanneer we het geraamte in zijn geheel beschouwen, staan we verwonderd over het feit dat het opperarmbeen en het dijbeen in het lichaam verscholen zitten. Wat men verkeerdelijk de knie noemt, is in werkelijkheid de pols. De knie zelf maakt natuurlijk deel uit van de achterste poten en bevindt zich vlak onder de buik.

Door deze eigenaardigheid wordt de beweeglijkheid van schouder- en heupgewricht praktisch tot nul herleid. Anderzijds zijn de gewrichtsbanden buitengewoon stevig; zij verhinderen dat het Paard niettegenstaande de weinig stabiele houding, gedurig verstuikingen en verrekkingen zou oplopen.

Ons onderzoek van de ledematen van het Paard is beëindigd: zijn we tot geen interessante bevindingen gekomen?

Wanneer het Paard op onze harde straatkeien moet lopen, slijten zijn hoeven natuurlijk veel sneller af dan in de steppe of graslanden, waar zijn wilde voorvaderen draafden. Het hoefijzer is dus feitelijk het gevolg van het feit dat de mens het dier verplichtte in ongeschikte omstandigheden te leven.

De hoefsmid kiest een ijzer dat overeenstemt met de afmetingen van de hoef, juist zoals wij schoenen naar maat kopen. Nadat het ijzer gloeiend gemaakt werd, wordt het op het aambeeld gehamerd om het volkomen aan de hoef te kunnen aanpassen. De overtollige hoornstof wordt met een schaar verwijderd en dan eerst wordt het gloeiend ijzer in de hoornstof vastgespijkerd met lange nagels, van wel 10 cm, waarvan de punt naar buiten omgeslagen wordt.

Zijn de poten van een klein tafeltje buitenmate hoog, dan zal het gemakkelijk omvallen: het zwaartepunt ligt immers te hoog. De stabiliteit van het Paard wordt op dezelfde wijze door zijn lange poten in gevaar gebracht.

Zijn zwaartepunt ligt echter dicht bij de voorpoten, zodat het zonder het evenwicht te verliezen met de achterpoten kan slaan. Om dezelfde reden heeft het neiging om in rusthouding één van de achterste poten op te lichten, het andere blijft zonder inspanning op de grond, terwijl de kop naar voor neigt: het grootste deel van het gewicht rust dan immers op de voorste poten. De

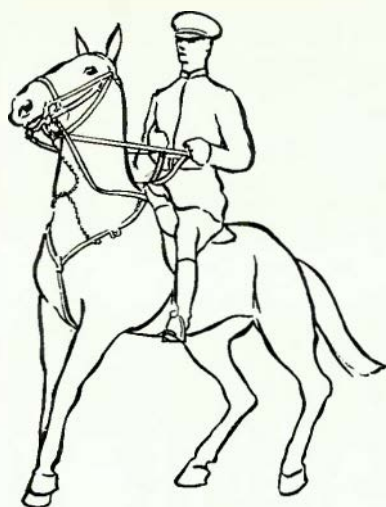


Fig. 8. — Een Paard dat opschrikt en gaat steigeren. werpt de kop naar achter waardoor het zijn zwaaartepunt naar het achterdeel van het lichaam verplaatst.

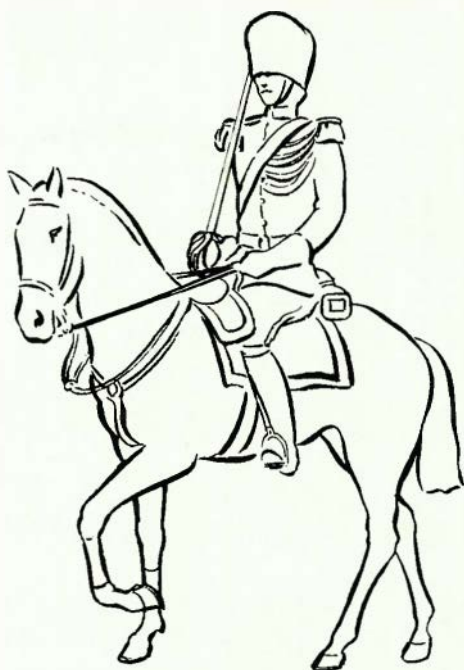


Fig. 9. — Gedurende betogingen houden de gendarmen stevig de teugels vast om te beletten dat het Paard de kop zou oprichten en steigeren.

zware kop van het Paard speelt inderdaad een belangrijke rol in het behoud van het evenwicht. In het cirkus zal het Paard dat zich op zijn achterste poten wil oprichten, de kop naar achter werpen, waardoor zijn zwaartepunt meer naar het achterdeel van het lichaam verplaatst wordt.

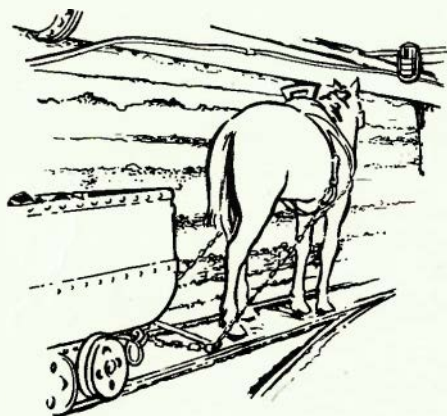
Aan de halswervels zijn krachtige spieren bevestigd die de beweging van de hals toelaten; de schedel kan nochtans rechtstreeks op de tweede halswervel (de Axiswervel) draaien, maar toch niet zo uitgesproken als bij de Mens.

Als we opnieuw het gehele geraamte beschouwen zal de schuine stand van het scheenbeen U beslist opvallen.

Door deze eigenaardige stand stuwen de achterste ledematen de massa voorwaarts, zoals een gaffel de schuit vooruitduwt. De voorste ledematen bezitten slechts een geringe voortstuwingskracht : zij trekken eerder de massa vooruit.

De voorpoten vangen eveneens de eerste schok op gedurende de galop.

Eigenaardig genoeg kan het Paard enkel staan of liggen. Gehurkt zitten kan het niet, tenzij slechts een ogenblik om van de staande houding naar de liggende over te gaan.



De drie voortbewegingswijzen.

Het Stappen.

Bij het stappen zwaaien wij met de armen. Hebt U reeds opgemerkt dat de beweging van de benen precies tegenovergesteld is aan die van de armen? Is uw linkervoet vooruit, dan is uw linkerarm achteruit en uw rechterarm vooruit, terwijl de rechtervoet achteruit geplaatst staat.

Niemand is in staat ongedwongen vijftig passen te doen, terwijl hij in tegenstelling met de normale gang, de armen parallel met de benen beweegt.

Inderdaad bij elke stap heeft ons lichaam neiging om naar de tegenoverstaande zijde te hellen, maar door de beweging van de armen wordt het evenwicht hersteld.

De meeste viervoeters, maar ook de mens, bewegen de voorste ledematen in oppositie met de achterste. Daardoor wordt de gang zekerder, daar het zwaartepunt maar weinig verplaatst wordt. Om dezelfde reden mogen twee brancardiers die een berrie dragen niet op stap gaan, om de schommelingen die de gekweste zouden doen lijden, tot een minimum te beperken.

De normale staplengte van een Paard is ongeveer 1,8 m en zijn snelheid bereikt dan 6 à 7 km per uur. Gedurende het stappen beweegt de opgeheven poot tweemaal zo snel als het lichaam : als het Paard zich tegen 6 km per uur voortbeweegt, dan verplaatst de poot zich met een snelheid van 12 km per uur. De versnelde pas is zeer vermoeiend en het Paard heeft dan neiging om de draf aan te nemen. Een ruiter mag dus nooit de snelheid van een Paard dat stapt, hoger dan 6 à 7 km per uur opdrijven.

Beschouw de verschillende houdingen van het Paard, ofwel steunt het op drie poten, ofwel op twee ; in dit laatste geval kunnen de poten in diagonaal geplaatst staan of langs dezelfde kant. Maar deze stand is zeer wankelbaar : om deze reden loopt zelfs een stappend Paard dat uitglijdt of ergens tegenstoot groot gevaar te vallen. Een primitief dier, als de hagedis, steunt steeds op drie poten, waardoor het een veel grotere stabiliteit verkrijgt.

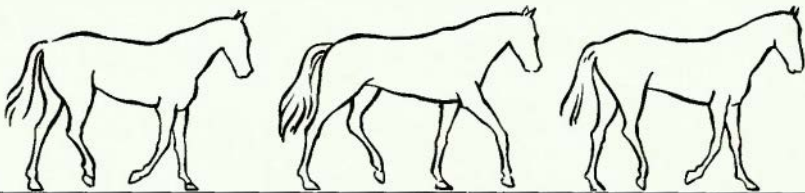


Fig. 10. — Gedurende het stappen verplaatsen zich samen de linkervoorpoot en de rechterachterpoot, nadien de rechtervoorpoot en de linkerachterpoot. Hierdoor blijft het lichaam in evenwicht.

(naar J. MARCQ et J. LAHAYE. — *Extérieur du Cheval*, Gembloux, 1934).

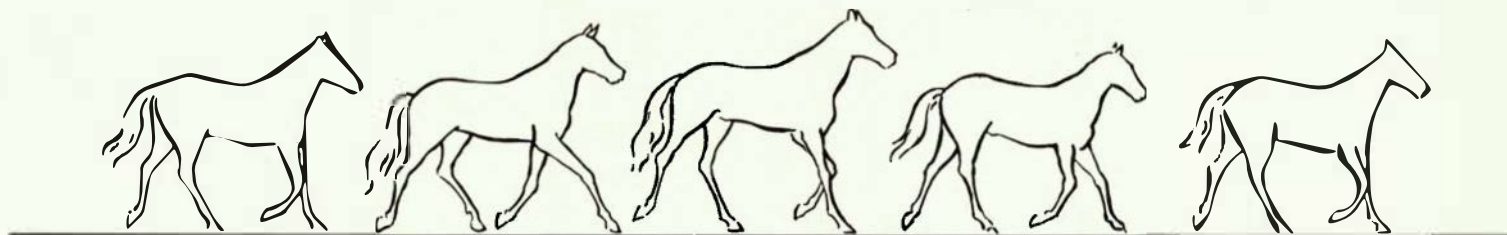


Fig. 11. — De beweging van de poten is dezelfde als voor het stappen met dit onderscheid nochtans dat de poten volledig de bodem verlaten door kleine sprongen van de schuin tegenover elkaar geplaatste poten.

(naar J. MARCQ et J. LAHAYE. — *Extérieur du Cheval*, Gembloux, 1934).

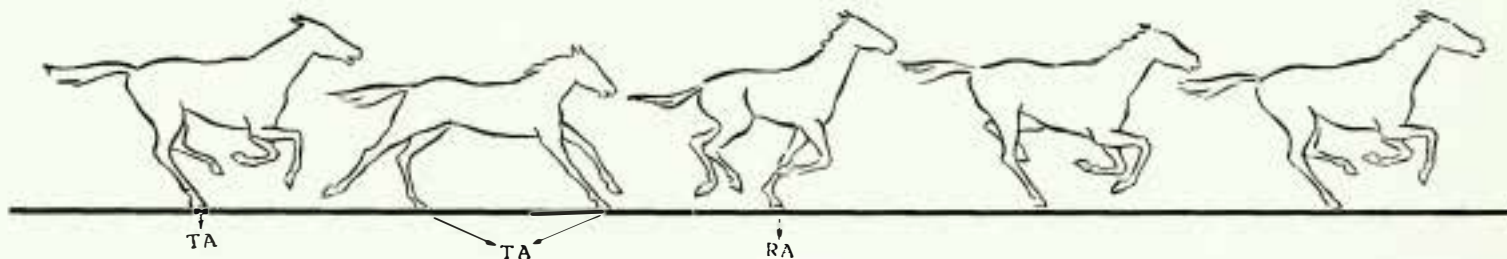


Fig. 12. — Driemaal, snel op elkaar raken de hoeven de grond : ta-ta-ra, daarop volgt een poos : het Paard steunt met geen enkele poot meer op de grond. Het eerste afstoten gebeurt met een achterpoot, het tweede met twee schuin tegenover elkaar staande poten, en het laatste door een voorpoot.

(naar fotografieën en naar J. MARCQ et J. LAHAYE. — *Extérieur du Cheval*, Gembloux, 1934).

De Draf.

Op sommige ogenblikken verlaat het lichaam volkomen de bodem, daar door verschilt het draven van het stappen. Het zijn kleine sprongen, waardoor het lichaam in de ruimte zweeft. Het afstoten gebeurt door twee in diagonaal geplaatste poten die beurtelings afgewisseld worden. Het Paard kan al draven 18 km per uur bereiken.

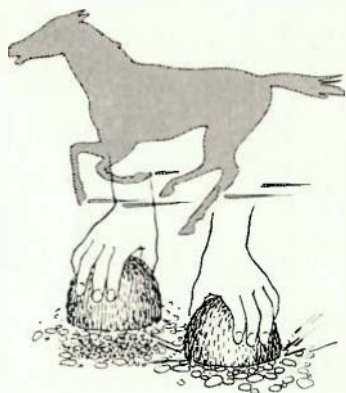
De Galop.

Om de galop van het Paard in het theater of in de radio na te bootsen, gebruikt men gewoonlijk een doorgezaagde en uitgeholde kokosnoot : men klopt nochtans niet en telkens is er één die op de grond komt met dezelfde kracht met een geluid dat lichtjes verschillend is van dat der andere drie. Dat is zeer kenmerkend en moet ook duidelijk te onderscheiden zijn. Voor het stappen volgen de schokken elkaar zeer snel op, ze stemmen overeen met het geluid dat gelijktijdig voortgebracht wordt door twee hoeven die samen de grond bereiken. Maar de galop is volkomen verschillend. Men hoort drie hoefslagen die elkaar zeer snel opvolgen : ta-ta-ra. Dan volgt een tussenpoos die overeenstemt met de tijdsruimte waarop het Paard niet meer op de grond rust. Dan volgen opnieuw de drie slagen, de tussenpoos en zo gaat het verder.

Het Paard komt neer op één van de achterpoten en onmiddellijk ook op de voorpoot langs dezelfde kant ; dan pas op de andere achterpoot : dit zijn de eerste twee geluiden. Daarop doet het Paard een pasje, gevolgd door het afstoten van één van de achterpoten, dit is het derde geluid dat ook sterker is dan de twee vorige.

Het is een vrij ingewikkelde studie : we vatten daarom de voornaamste punten in een paar woorden samen.

Het Paard bezit nagels die tot hoeven vervormd zijn : het is een hoefdier. Deze aanpassing vermindert aanzienlijk de kontaktoppervlakte met de bodem en verlengt meteen de ledematen ; het Paard is aldus in staat lange tijd en snel te lopen.



De voeding van het Paard.

Het Gebit.

Hebt U reeds getracht graankorrels te knabbelen? Het zaadomhulsel is taai en weldra zullen uw kaakspieren vermoeid geraken. Haver vormt nochtans het normaal menu van het Paard. Maar zijn sterk ontwikkelde onderkaakbeen beweegt niet alleen van boven naar onder, maar ook zijdelings, dus zowel in

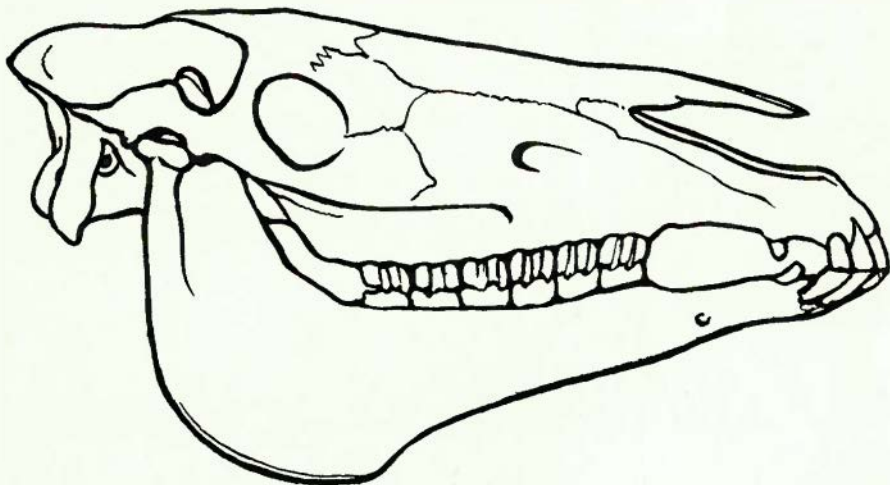


Fig. 13. — Schedel van het Paard (mannetje).

Elk kaaksbeen draagt zes snijtanden en langs weerszijden staan er zes brede maaltanden ingeplant. Het mannetje alleen bezit nabij de snijtanden een rudimentaire hoektand. Deze is een overblijfsel van een vroegere verschillende voedingswijze.

(naar VINCENT. — *Sciences naturelles*, Paris, 1950).

een vertikaal als in een horizontaal vlak. De tanden zijn bovendien veeleer aangepast aan het pletten, dan aan het verscheuren.

Elk kaakbeen draagt zes snijtanden en langs elke kant nog zes maaltanden ; dat maakt samen 18 tanden. De tussenruimte tussen de snijtanden en de maaltanden heet « laag », daar wordt het gebit of het mondjzer aangebracht.

Het mannetje, de hengst, bezit eveneens nabij de snijtanden, een rudimentaire hoektand. Deze is nog een vage herinnering aan de tijd dat het Paard

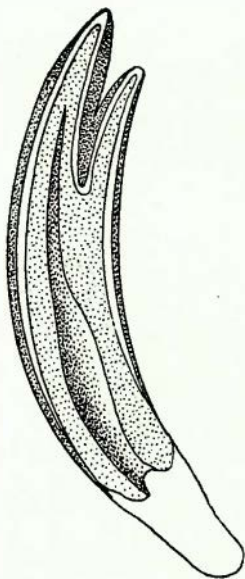


Fig. 14. — Doorsnede van een snijtand van het Paard.

Het cement (donkergrijs) bedekt het glazuur (wit), terwijl het tandbeen (bleekgrijs) de binnenlaag vormt.

(naar E. CUYER. — *Le Cheval, Anatomie, Extérieur, Allures*, Paris, 1910).

een andere voeding had. Het is dus een overblijfsel dat op een lange evolutie wijst, even goed als de griffelbeentjes van de poten.

Bijten is bovendien ook een verdedigingsmiddel voor het Paard ; in dit geval verpletteren de snijtanden veeleer, maar snijden niet. Hetzelfde gebeurt ook met de graszode : het Paard rukt het gras af, maar snijdt het niet. De snijtanden zijn immers te bot, want ze vertonen een wrijfplaat ontstaan door sleet. Dit slijten wordt echter door regelmatige aangroei vergoed. De kroon van de snijtanden vertoont bij het jonge dier in het glazuur een holte die met tandbeen gevuld is. Naarmate deze tanden verslijten, vermindert de doorsnede van deze holte en omstreeks het achtste jaar is nog enkel het glazuur zichtbaar. Het is door het onderzoek van de snijtanden dat de paardenkopers de ouderdom van het dier kunnen schatten.

Het kroonvlak der maaltanden vertoont scherpe émail-lijsten ontstaan door het afslijten van het wekere, hiertussen liggende tandbeen ; deze glazuurplooien bevorden het kauwen of pletten der zaden.

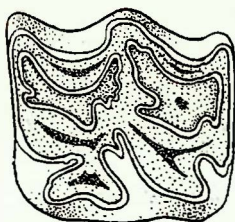


Fig. 15. — Maaltand van een Paard. Verdikkingen in het glazuur vormen ribben die het kauwen vergemakkelijken.

(naar E. CUYER. — *Le Cheval, Anatomie, Extérieur, Allures*, Paris, 1910).

Als men ze tot dezelfde afmetingen herleidt, blijken de kaakbeenderen van het Paard merklijk langer te zijn dan deze van de Kat bv. Daardoor wordt de inspanning geleverd door de kauwspieren verminderd, terwijl er bij elk monds-

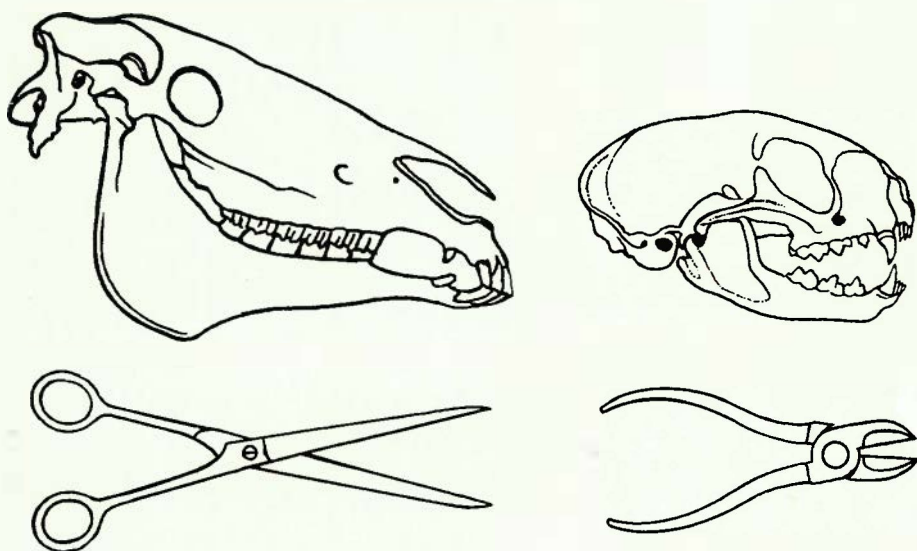


Fig. 16.

Schedel van het Paard (mannetje).

Schedel van de Kat.

Door zijn lange kaakbeenderen kan het Paard in korte tijd grote hoeveelheden voedsel kauwen.

De kortere kaakbeenderen vergemakkelijken de ontwikkeling van een aanzienlijke kracht, waardoor deze rover in staat is te doden en de beenderen te verbrijzelen.

vol een grotere hoeveelheid voedsel kan opgenomen worden. Dit beantwoordt uitstekend aan de speciale levensomstandigheden van de graseters.

De Voeding en de Spijsvertering.

In het wilde eet het Paard dikwijls, maar slechts geringe hoeveelheden. dit verklaart het feit dat de maag ook relatief klein is. Maar als huisdier wordt het Paard gerantsoeneerd : zijn eetmalen (doorgaans drie per dag) worden immers bepaald door de werkuren.

Men moet er dus naar streven dit verminderd aantal maaltijden eenigszins te vergoeden door de betere kwaliteit van het voedsel. Meestal wordt er haver, luzernehooi, klaver, gras en suikerbietenmelasse gegeven. Groenvoeder is onontbeerlijk in de lente om de nodige vitaminen te bezorgen.

De groene plantendelen zijn rijk aan cellulose, deze grondstof is bijzonder moeilijk verteerbaar en assimileerbaar. Wij, mensen, kunnen geen cellulose verteren : als voedsel komt ze daarom niet in aanmerking voor de mens.

Het Paard kan wel cellulose verteren : dit gebeurt in de blinde darm die een soort slop is, waar een aanzienlijke hoeveelheid voedsel kan opgestapeld worden. Cellulose is echter niet zeer voedzaam, daarom moet het Paard veel eten. De spijsvertering duurt lang, heeft een moeilijk verloop en is dikwijls aan verwikkelingen onderhevig.

Als huisdier, krijgt het Paard haver. Dit voedsel is rijker aan voedende bestanddelen dan het gewone weidegras. In de haverkorrels ligt immers veel zetmeel opgestapeld, dat gemakkelijker verteert en voedzamer is. Nochtans moet het voedselvolumen steeds in verhouding blijven met de darminhoud. Indien het voeder te krachtig is en het volume te gering, zal het spijsverteringskanaal niet voldoende gestimuleerd worden en niet degelijk kunnen werken. Er moet dus in ieder geval voor vulling gezorgd worden.

Indien men de zware arbeid beschouwt die het Paard moet leveren, begrijpt men onmiddellijk dat het geen haver of andere graangewassen (1) meer kan ontberen. Deze voeding immers bezorgt de nodige energie en wanneer ze van jongs af wordt toegediend, ook de volle, regelmatige vorm aan het lichaam.

De voeding heeft een gevoelige en bijna onmiddellijke weerslag op het Paard. Als het dier uitsluitend gras krijgt, wordt het slap, het zweet gemakkelijk (2) en is niet in staat door te werken. Haver integendeel geeft stevige spieren en een prikkelbaar zenuwstelsel.

Het Paard kan niet herkauwen. Onmiddellijk na het zwelgen begint de vertering : een lange en moeilijke operatie voor een planteneter. Na het eetmaal zal het Paard enige rust moeten nemen, wil de spijsvertering gunstig

(1) De Arabieren geven gerst en soms dadels aan hun Paarden.

(2) Groene plantendelen bevatten 75 % water.

verlopen. Wordt er van het Paard een grote inspanning geeist, dan mag men uitzonderlijk voedsel toedienen dat gemakkelijker verteert, zoals brood bv.

Het Paard is zeer kieskeurig wat de drank betreft, het water moet helder en fris zijn.

Zoals we reeds zagen, zweet het Paard veel, het zal daarom een aanzienlijke hoeveelheid water moeten drinken, gemiddeld 25 tot 35 liter per dag in de winter en van 50 tot 60 liter in de zomer. Aangezien zijn maag tamelijk klein is, moet het Paard dikwijls drinken. Om deze reden trof men eertijds in de grote steden nabij alle belangrijke kruispunten drinkbakken aan.



Hoe ziet het Paard de wereld ?

Door onze zintuigen komen we in verbinding met de buitenwereld. Voor ons mensen, spelen de ogen beslist de voornaamste rol. Maar bij de dieren is dit niet steeds het geval. Hier zijn de tastzin, maar vooral het gehoor en de reuk veel sterker ontwikkeld dan bij de mens. Ook het Paard ontsnapt niet aan deze regel, zoals blijkt uit het volgende hoofdstuk.

Het Gezicht.

Kijk recht voor U uit en houd uw hand op de hoogte van de ogen, maar opzij van het hoofd. Wanneer uw hand onbeweeglijk blijft, zult U haar slechts met moeite ontwaren. Beweegt U die hand, zelfs zeer lichtelijk, dan trekt ze onmiddellijk uw aandacht. Dit is een verdedigingsreflex.

De uiterste zones van ons gezichtsveld stemmen overeen met een randgebied van het netvlies waar de beelden weliswaar minder scherp zijn, maar dat zeer gevoelig is voor bewegingen.

Laat ons nu even de ogen van het Paard bekijken. Zij staan op zij van de kop geplaatst, waardoor het gezichtsveld aanzienlijk uitgebreid wordt. Wat het beeld aan oppervlakte heeft gewonnen, verliest het nochtans aan scherpte. Het Paard is derhalve minder vatbaar voor vormen en kleuren, maar veel meer voor bewegingen.

Het oog van het Paard is inderdaad helemaal gebouwd zoals bij ons de laterale zone.

Een lap door de wind bewogen volstaat om het te doen opschrikken. Bij de dressuur moet hiermee rekening gehouden worden. Gebeurlijke misstappen — van ons standpunt uit — spruiten niet alleen voort uit een psychologie die verschilt van de onze, maar ook uit een volkomen andere visie van de buitenwereld.

Begrijpt U nu ook waarom men het trekpaard soms ooglappen aandoet? Door het feit dat zijn gezichtsveld ingekort wordt, is er ook minder kans dat het onnodig door bewegende voorwerpen, links en rechts, zou opgeschrikt worden.

Door dit, ook naar achter zeer uitgestrekt gezichtsveld, is het Paard in staat trefzeker met de achterpoten te slaan en dit steeds in de verlenging van de as van het lichaam.

Ten slotte nog een kleine bijzonderheid. Wanneer de pupil samenkrimpt, neemt ze bij het Paard de vorm van een horizontaal geplaatste rechthoek aan en niet van een cirkel zoals bij de mens.

De Huid en de Eastzin.

Om een standvastige lichaamstemperatuur te bewaren, moet de pels niet alleen de warmte kunnen behouden, maar ze moet ook toelaten het te veel aan warmte te verliezen. In dit geval zal elk zweetdruppeltje dat op de huid verdampt, een aantal calorieën met zich meenemen. Om U beter te overtuigen, kunt U de volgende kleine proef nemen. Blaas op de rug van uw hand, U voelt een lichte koelte; herbegin de proef, maar maak uw hand vochtig. De indruk van koude is in dit geval veel sterker. Ze werd teweeggebracht door de snelle verdamping van een vloeistof. Het is ook daarom dat wij zo geweldig zweten in een oververhitte atmosfeer. Het Paard kan een aanzienlijke en langdurige fysische inspanning leveren. Daardoor wordt ook rijkelijk warmte geproduceerd die zo snel mogelijk moet kunnen ontsnappen. De Paarden moeten daarom overvloedig kunnen zweten: de korte haren van de pels vergemakkelijken de verdamping. Als het Paard lange tijd heeft gelopen, ziet men het dampen: dit is de waterdamp die condenseert in de koude lucht. Na elke training moeten de koerspaarden geleidelijk terug tot kalmte komen, opdat ze terug op stal, geen koude zouden vatten door overvloedig zweten.

In het voedsel van het Paard moet dus een aanzienlijke hoeveelheid water voorzien worden. Deze hangt af van de geleverde arbeid en ook van de seizoenen: gemiddeld 25 à 35 liter per dag in de winter en tot 50 à 60 liter in de zomer.

Dit zweet is ook geen zuiver water, allerhande stoffen zijn er in opgelost, waaronder zout. De ophoping van afvalstoffen op de huid vergt gestadige zorgen. Door een zeer actieve stofwisseling wordt de huid ook spoedig vervangen en de afvalstoffen en pelletjes moeten regelmatig verwijderd worden. Zoals we reeds zagen, moeten de Paarden geborsteld worden met een speciale borstel: de roskam. Het zweet wordt eerst met een stroprop opgenomen.

De Kat bezit tastharen d.z. lange, stijve haren diep in de huid ingeplant. Daardoor is zij in staat hindernissen te ontwijken, dit ongeveer op de wijze waarop een blinde zich van zijn gaanstok bedient. Om alle voordeel uit deze aanpassing te kunnen halen, moet het dier langzaam en voorzichtig voortsluipen, zoals de meeste Roofdieren doen. De voortbeweging bij het Paard is echter volkomen verschillend; het kan dus echte tastharen moeilijk gebruiken. Wanneer het zijn voedsel opneemt, kan het dier door het feit dat de ogen voor deze opdracht slecht geplaatst staan, moeilijk geringe afstanden schatten: daarom bezit het korte tastharen op de onderlip. Worden deze haren afgeknipt, dan zal het dier met de lippen tegen de rand van zijn krib stoten: het kan de juiste afstand niet meer schatten.

Het vlezig kussen onder de hoef is ook zeer gevoelig, het Paard weet daardoor onmiddellijk van welke aard het terrein is dat het betreedt. Het kan daardoor met de grootste zekerheid ook op een oneffen terrein vooruitgaan. Deze gevoeligheid vergoedt in een zekere maat het wankel evenwicht. Al deze uitingen van een instinctieve begaafdheid zijn bij het Paard als huisdier sterk afgestompt : ze worden immers overbodig langs onze gladde banen of koersvelden. Jonge Paarden echter aarzelen nog bij de minste oneffenheid van het terrein.



Fig. 17. — Op het uiteinde van de muil bezit het Paard tastharen, hierdoor kan het korte afstanden schatten en stoot het niet tegen de randen van zijn krib.

Allerhande verhalen doen de ronde over de behendigheid van de Paarden om bij een aanval van de zware ruitery de gevallen lichamen te vermijden, zelfs wanneer ze deze niet kunnen zien. Men beweert ook dat de Russische Paarden gedurende de laatste wereldoorlog, wanneer men ze de teugels vrijgaf, behendig tussen de Duitse mijnen doorliepen, alhoewel ze onder de sneeuw lagen en dus onzichtbaar waren.

De Reukzin.

Zoals bij de meeste Zoogdieren, afgezien van de Mens, is de reukzin sterk ontwikkeld. De Paarden hinniken van schrik wanneer een Roofdier nadert,

dat ze nochtans niet gezien hadden. Om in het wilde te leven, moesten ze het water van op grote afstand kunnen rieken, alsook de giftige planten weten te onderscheiden door hun geur.

Het lijdt geen twijfel dat zelfs de Mens een kenmerkend geurtje draagt; de wilde dieren weten dit goed te herkennen; voor hen is het een teken van gevaar. Daarom vinden ze de mensengeur zo weinig aantrekkelijk! Wanneer de Indianen een pas met de lasso gevangen Paard wilden temmen, benaderden ze eerst behoedzaam het dier om het de hand op de neus te kunnen leggen en het aldus aan de mensengeur te gewennen.

Door deze buitengewoon ontwikkelde reukzin kan een verdwaald Paard gemakkelijk een spoor volgen en de kudde vervoegen.

De Gehoorzin.

Ook de gehoorzin van het Paard overtreft de onze. Zijn oorschelpen zijn bovendien beweeglijk, waardoor hij ook gemakkelijker de geluiden kan opvangen. Hebt U nooit opgemerkt dat het Paard plotseling zijn oorschelpen beweegt, wanneer U helemaal niets gehoord hebt. Het Paard is inderdaad in staat geluiden waar te nemen die door ons oor niet opgevangen worden. Het gehoor is zo ontwikkeld dat het Paard gemakkelijk verschillende stemmen kan onderscheiden en vooral deze van zijn meester. De voerman roept « Ju » of « Hu » om het Paard vooruit te doen gaan en « Ho » om het te doen staan, maar kent het uw stem niet, dan weigert het beslist U te gehoorzamen.



Psychologie van het Paard.

Het Kuddeinstinkt.

Als U van op de rotsen boven de Maasvallei, daar diep beneden, de Koeien in de weilanden ziet grazen, zal het U misschien opgevallen zijn dat wanneer één Koe zich verplaatst, al de andere volgen naar de overzijde van de weide. Deze neiging om samen te blijven, zelfs in een doodgewone weide, die ze toch grondig kennen en waar ze zeker niet zullen verloren lopen, is een overblijfsel van het kuddeinstinkt. Alle Hoefdieren, ook het Paard, bezitten het; ze hebben slechts de vlucht als redmiddel met daarenboven een natuurlijke neiging om zich te groeperen en de leider te volgen. Bestaat dit kuddeinstinkt, alhoewel in minder sterke maat ook niet bij de Mens?

Het is ook het kuddeinstinkt dat de wilde Paarden van de Amerikaanse prairie of de zilte steppen van de Camargue er toe aanzet zich te verzamelen. Wordt een dier met de lasso gevangen, dan zal het hopeloze pogingen aanwenden om de kudde te kunnen vervoegen. Deze zwervende paardenkudden worden op afstand bewaakt door « guardians » in Frankrijk, « gauchos » in Zuid-Amerika, zonder natuurlijk de populaire « cow-boys » van de Verenigde-Staten te vergeten. Elke kudde wilde Paarden, wordt door een hengst geleid die zich door zijn buitengewone eigenschappen als hoofd van de groep heeft kunnen opdringen. Men vertelt dat vroeger in de Camargue een kudde wilde Paarden geleid werd door een buitengewoon listig en krachtig Paard dat in de streek de bijnaam droeg van « Napoléon des Chevaux » (1). Wilde men zich door omsingeling van zijn kudde meester maken, dan begaf hij zich met al zijn volgelingen naar het hoogste en steilste duin, dat door een Paard met ruiter het moeilijkst te beklimmen was. Langs gevaarlijke paadjes wist hij dan zó te vluchten dat zijn achtervolgers zijn spoor bijster raakten.

Het is ontegensprekelijk waar dat de kavalerieaanvallen waarin de Paarden getuigden van de grootste moed, ten slotte door hun kuddeinstinkt kunnen verklaard worden.

Kent men geen gevallen van Paarden die voort ten aanval renden nadat hun ruiter in het gevecht gesneuveld en van zijn rijdier gevallen was? Ook in paardenkoersen gebeurt dit wel meer.

De aanwezigheid van soortgenoten aan zijn zijde geeft aan het Paard een gevoel van veiligheid dat onontbeerlijk is voor zijn normale leven. Als huisdier is het niet alleen een gevangene tot dwangarbeid veroordeeld, maar tevens een wezen waarvan de diepste instinkten werden verstoord.

(1) Letterlijk vertaald : Napoleon van de Paarden.

Verstand en Opleiding.

We moeten wel toegeven dat het Paard niet van een zeer scherp verstand getuigt. De Hond is onder dat opzicht veel beter begaafd. Wanneer het alleen is, gedraagt het Paard zich als een bangerik en van ons standpunt uit begrijpen we niet steeds zijn vrees.

Ziehier een kleine proef waaruit dit heel duidelijk blijkt. Indien een ruiter door een behendig optreden zijn Paard vertrouwen heeft kunnen inboezemen voor een voorwerp dat zich links van het dier bevond en het schrik aanjoeg, dan zal ditzelfde voorwerp, rechts geplaatst, het dier opnieuw op hol jagen. Zoals de meeste dieren is het Paard vooral gevoelig voor beweging en voor kleuren doch veel minder voor de vormen die het omringen.. Een wit doek dat in de wind flappert, doet het Paard opschrikken ; de behendigheid van de ruiter bestaat erin krachtdadig op te treden om het dier te dwingen deze dwaze angst te overwinnen.

Het is soms voldoende aan een citroen te denken opdat onze speekselklieren zouden beginnen te werken. Inderdaad de zure, zo goed bekende smaak van deze vrucht volstaat reeds om de reflex van een overvloedige speekselafscheiding te veroorzaken. Maar soms is het woord « citroen » al voldoende opdat het water in onze mond zou komen. In dit geval spreekt men van een verworven reflex. Er is dus een associatie van het woord « citroen » met de zure smaak en bijgevolg ook met de speekselafscheiding. Is het niet eigenaardig dat de dressuur van het Paard ten slotte op zulke associaties steunt ? Het uitvoeren van een bevel (draf, galop, springen, stilstaan en dergelijke) wordt met een beloning (suikerklontje, streling) of met een straf (pijn, toesnauwen) vereenzelvigd. Later zal de minste gehoor- of tastprikkel volstaan om het vooruitgaan of stilstaan te bevelen. Na de grote wedrennen wordt het Paard symbolisch met een klontje suiker beloond : dat is ongetwijfeld het resultaat van de dressuurtechniek. HONTANG vermeldt in dit verband een treffend voorbeeld :

« Te Gravelotte dwaalden, na de stormloop van het 1^{ste} Regiment Dragons van de Duitse keizerlijke wacht, vele Paarden zonder ruiter op het slagveld rond. Het eerste klaroengeschal deed de Paarden de oren spitsen, en bij het derde gingen ze zich in het gelid plaatsen, alsof ze nog ruiters droegen. »

Wanneer een Paard een onbekende ruiter draagt, zoekt hij eerst hoe hij zich tegen dit gezag zal kunnen verzetten en indien de ruiter niet krachtdadig optreedt, zal het Paard niet gehoorzamen. Het Paard heeft een ingeboren neiging tot ongehoorzaamheid, maar brutaliteit kan ook geen oplossing brengen. Het gezagsprobleem is ten slotte zeer ingewikkeld. De moeilijkheid is van psychologische aard en in zekere mate te vergelijken met wat zich bij de opvoeding van het kind voordoet dat al spoedig en zonder veel doorzicht het gebrek aan gezag van zijn ouders of meesters heeft opgemerkt.

De rij sport vergt daarom niet uitsluitend voldoende uithoudingsvermogen vanwege de ruiter, maar gewis ook morele en verstandelijke kwaliteiten.

Het Paard kan schijnbaar, binnen bepaalde perken natuurlijk, oordelen; het heeft daarbij een flink geheugen. De mens die het Paard beveelt moet met deze persoonlijkheid rekening houden en het dier niet alleen fysisch domineren, maar ook psychologisch. Dit is natuurlijk zeer moeilijk in richtlijnen of regels vast te leggen.

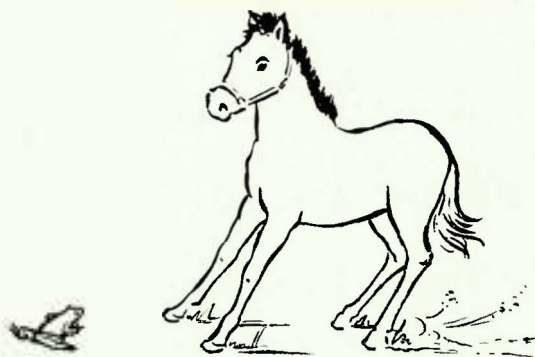
Wanneer ze door de honger, de dorst of de drang naar vrijheid gedreven worden, getuigen de Paarden soms van een zekere vindingrijkheid. Hoeveel voorbeelden werden er niet aangehaald? Een Paard had met behulp van zijn tanden een waterkraan kunnen open draaien om zijn dorst te lessen, maar had ze natuurlijk niet meer kunnen afsluiten. Een ander vond men op zolder terug waar de haver opgeborgen lag : het dier had bijgevolg de trappen moeten beklimmen ! Om zich een uitstapje te veroorloven weten sommige het slot van de staldeur te openen. Meestal zijn het verborgen talenten die slechts tot uiting komen, wanneer de eigenaar de rug gekeerd heeft. Erger nog : men heeft kunnen bewijzen dat sommige Paarden, net als de soldaten van alle legers en alle nationaliteiten, mankten om vrij van dienst verklaard te worden.

Voorbeelden van erkentelijkheid van het Paard tegenover zijn meester zijn er genoeg. In oorlogstijd hebben heel wat soldaten hun leven aan hun rijdier te danken.

De onderdanigheid waarvan het Paard tegenover de Mens steeds blijk heeft gegeven, schijnt in de werkelijkheid het gevolg te zijn van een weinig ontwikkelde persoonlijkheid en een eerder primitieve psychologie.

Het Paard is de werkmakker van de Mens, die er zich vanzelfsprekend heeft moeten aan interesseren en die het dier tracht te begrijpen om het te kunnen bevelen. De meester heeft toen gemerkt dat er iets omging in de kop van het Paard, dat het vreugde en pijn kende en dus niet alleen voor fysische gewaarwordingen gevoelig was. Al deze eigenschappen werden in de literatuur wel enigszins aangedikt.

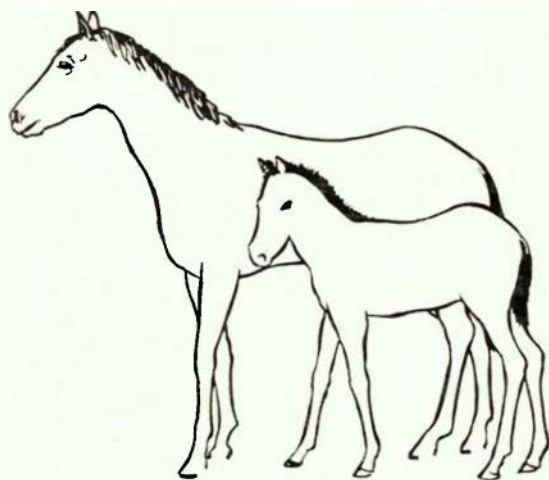
En toch zijn de Hoefdieren met hun kuddeinstinkt, hun gebrek aan inzicht, hun gemak om zich te laten temmen, minderwaardig op psychologisch gebied tegenover de meeste andere zoogdieren. Ook het Paard maakt hierop geen uitzondering.



De voortplanting.

De dracht duurt ongeveer twaalf maanden, de merrie brengt dan één enkel veulen ter wereld, dat reeds een flinke gestalte bezit bij de geboorte. De poten zijn zeer lang en het jonge dier weegt ongeveer 50 kg. Onmiddellijk na de geboorte belikt de moeder haar jong en ontdoet het van het gele smeer dat de haren doet aaneen kleven. Moest ze dit niet spontaan doen, dan kan men ze er wel toe aanzetten door het lichaam van het jong met zeezout te besprenkelen. Benevens het feit dat het veulen gewassen wordt, schijnt het likken een wel-doende werking te hebben op zijn gehele organisme. Na een kwartier of een halfuur kan het jong zich oprichten en gaat het dadelijk de tepels van de merrie opzoeken.

In wilde staat moet het veulen de kudde onmiddellijk kunnen volgen. Vermits het te groot is om door zijn moeder verborgen te worden, zoals het voor veel jonge Zoogdieren het geval is, blijft de vlucht zoals voor het volwassen dier het voornaamste redmiddel.



Geschiedenis van het Paard.

Sinds onheuglijke tijden wordt het Paard als huisdier door de Mens gefokt : het heeft ons onschatbare diensten bewezen. Tegenwoordig stellen we vast, zeker niet zonder spijt, dat de soort de gehele wereld door verschijnselen van verzwakking en achteruitgang vertoont. Met de speurzin van een detective zijn paleontologen erin geslaagd de geschiedenis van het Paard te achterhalen. Een moeilijke geschiedenis, waarvan de teksten geleverd worden door fossielen die men eerst in de tijd moet kunnen situeren.

Ongeveer een 50 miljoen jaar geleden, wanneer de Mens nog niet bestond op deze planeet, vangt de geschiedenis van het Paard reeds aan. De griffelbeentjes en de hoektanden van de hengsten, zoals we reeds zagen, zijn nog getuigenissen uit dit verre verleden.

Stel U een dier voor, ongeveer zo groot als een Schaap. Het was een zoolganger met op het uiteinde van elke poot vijf tenen. Wij koersen op de toppen van de tenen, welnu dit klein Paardje moest zich snel uit de voeten kunnen maken om niet door zijn vijanden verslonden te worden. Hierdoor werd het Paard, in de loop van de miljoenen jaren die volgden, een teenganger. Het leefde in de nabijheid van de huidige Gobiwoestijn, waar eertijds vochtige winden regens aanvoerden en meteen ook voor voldoende voedsel zorgden. De evolutie van het Paard ging gepaard met een verlenging van de ledematen en een vermindering van het steunvlak op de grond.

Na enkele tientallen miljoenen jaren was het dier reeds zover geëvolueerd dat het maar vier tenen meer bezat, het is dus ook een teenganger geworden, de nagels zijn tot kleine hoefjes omgevormd. Daar het uitstekend aan het lopen aangepast was, verspreidde het zich over de gehele wereld. Deze primitieve Paarden, die zeer talrijk waren, vormden echte kolonies. Ze veroverden eerst Noord-Amerika langs Siberië en Alaska. Daarna drongen ze ook naar het westen door en bevolkten Europa. Veel later trof men nog enkel Paarden aan in Amerika. deze van Europa waren door onbekende oorzaken uitgestorven. De Amerikaanse Paarden hadden zich uitstekend aan de « prairies », d.z. onmetelijke grasvlakten die zo goed op hun oorspronkelijk milieu geleken, aangepast. Ze hadden nog slechts drie tenen, waarvan de middelste sterker ontwikkeld was en derhalve ook het zwaarste werk leverde. Sommige van deze Paarden kwamen zich opnieuw in Azië en Europa vestigen, vermoedelijk langs Alaska. Vele nieuwe kolonies gingen ten onder, één daarvan heeft in Europa ontstaan gegeven aan een blijvend ras, maar in Amerika, waar de Paarden eenmaal zo talrijk waren, verdwenen ze volkomen. In Europa hadden de Paarden gevoelige klimaatschommelingen te doorstaan : in die tijd verscheen ook de Mens. Eerst maakte hij er jacht op. Later zal hij het dier temmen en fokken.

Veel later zullen de Spanjaarden Amerika ontdekken. Zoals dit nu nog het geval is in een modern leger brachten zij hun vervoermiddelen mee : in deze tijd waren het Paarden. Geschiedkundige dokumenten bewijzen dat CORTES in februari 1519 in Amerika landde en er 17 Europese Paarden invoerde.

Naar aanleiding van de gedurige oorlogen tegen de Indianen konden verschillende Paarden ontsnappen om opnieuw de levenswijze van hun voorvaderen aan te nemen. Deze Paarden vermenigvuldigen zich zeer snel. Ze waren weerom volkomen wild geworden.

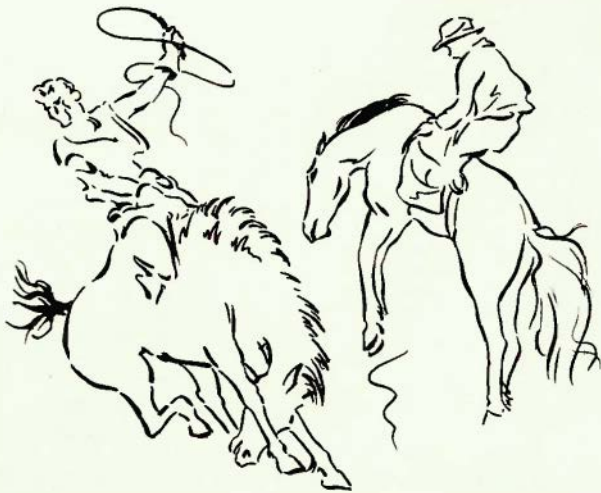
Maurice HONTANG vertelt dat de Paarden die de uitgestrekte Pampas van Zuid-Amerika bevolken, afstammen van 5 merries en 7 hengsten in 1535 door Pedro MENDOZA losgelaten, toen hij verplicht werd door de Indianen de eerste schamele nederzettingen, waaruit later Buenos-Aires moest groeien, prijs te geven. Minder dan 50 jaar later hadden deze wilde Paarden de gehele streek tot in Patagonië overrompeld.

In het begin waren de Indianen bang voor de Paarden : het waren immers voor hen volkomen onbekende dieren. Ze meenden dat ze zo verschrikkelijk bloeddorstig waren, dat men verplicht was ze met een mondstuk en teugels te bedwingen om te beletten dat ze Mensen zouden verslinden.

Maar spoedig zagen ze in welk nut het getemde Paard kon opleveren. Ze wisten er ook wel enkele van de Europese veroveraars te stelen en leerden zelf de kunst van het vangen, het temmen en fokken van wilde Paarden.

De gehele geschiedenis van het Paard vanaf zijn verste Aziatische stamvader tot op heden, heeft zowat 60 miljoen jaren geduurd.

Nu heeft de Mens de gehele aarde veroverd, vele dieren heeft hij getemd en gefokt, maar ook de krachten van de natuur die hem de nodige energie moeten leveren, heeft hij bedwongen. Het Paard heeft veel van zijn belang verloren, het is overbodig geworden, één beslissing slechts volstaat opdat het een zeldzaam dier zou worden. Tegenwoordig zijn we getuigen van het geleidelijk verdwijnen van het Paard, dat eenmaal de grote helper van de Mens was.



BIBLIOGRAFIE

- L. BERTIN, *La vie des animaux*, Paris, 1949.
- E. BOURDELLE et C. BRESSON, *Anatomie régionale des animaux équidés*, Paris, 1937.
- E. BOURLIÈRE, *De wereld der Zoogdieren*, Amsterdam, z. d.
- M. BURTON, *De wonderen van het Dierenrijk*, Amsterdam, 1950.
- W. A. BURNS, *Horses and their ancestors*, New-York, 1954.
- R. DAUVRAY, *Chevaux de culture, Anes, Mulets*, Paris, 1934.
- H. GOBERT et P. LAGNY, *Le Cheval de course*, Paris, 1925.
- M. HONTANG, *Psychologie du Cheval*, Paris, 1954.
- HYNDERICK DE THEVLEGOET, *Monographie du Cheval de trait belge*, Bruxelles, 1911.
- J. MARCQ en S. LAHAYE, *Extérieur du Cheval*, Gembloux, 1934.
-



